

учнів. Окрім того, учителям доцільно диференційовувати види й обсяг цих завдань залежно від рівня навченості учнів, взагалі, та за результатами діяльності на уроці, зокрема.

За рамкового принципу побудови змісту підручників матеріал кожного підрозділу тематичних розділів, зазвичай зорієнтовує вчителя на роботу з учнями як упродовж одного, так і кількох уроків, що залежить від посиленості для всіх учнів пропонувананих у підрозділах вправ і завдань та досягнутих результатів. Це забезпечить якісне навчання кожного учня та можливість оцінювати свою роботу на уроках не за кількістю виконаних вправ і завдань, а за результатами, досягнутими у співпраці з учнями.

Діяльність учителя як модератора навчального процесу спрямовується на виконання комунікативної, розвивальної, виховної та освітньої цілей навчання. Дидактично та методично доцільне використання ним підручників як поліфункціональних засобів навчання, зокрема їх системи вправ і завдань та художньо-ілюстративного матеріалу, має сприяти створенню на уроках своєрідного освітнього іншомовного комунікативного середовища, у якому існує можливість для роз-

витку учня як міжкультурної іншомовної особистості, яка була б здатна жити і творити в сучасному глобалізованому, мультинаціональному та полікультурному світовому просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи : МОН України. Київ, 2016. 40 с. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти : Іншомовна галузь. Іноземна мова (розроблена під керівництвом О. Я. Савченко) : наказ МОН України від 21.03.2018 № 268. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
3. Концепція компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Парсичник, Н. П. Басай; за наук. ред. В. Г. Редька. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 36 с.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНИХ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В 5–6 КЛАСАХ ГІМНАЗІЇ

Тамара ПОЛОНСЬКА, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Нова українська школа (НУШ) потребує нових підходів не лише до змісту освіти, а також і до методів навчання, які ґрунтуються на засадах педагогіки партнерства, співпраці між учнями й учителями, відходу від авторитарної моделі комунікації, що вимагає переосмислення ролі як педагога, так і учня. Зміна фокусу навчання в бік практики, інтерактивності та функціональності покладає відповідальність не лише на вчителя, але й на учнів, які можуть вільно висловлювати свою позицію на уроці, вирішувати пізнавальні завдання, співпрацювати з одно-

класниками в команді, таким чином дбаючи за результат навчання, а не тільки за оцінку.

Серед великої кількості інноваційних технологій більшість теоретиків і практиків у сфері освіти сьогодні віддають перевагу інтерактивним методам навчання. Як зазначено в документах НУШ, упровадження інтерактивних методів передбачає суттєву зміну ролі вчителя: вона полягає більше в супроводі освітнього процесу, наданні зворотного зв'язку, підтримці учнів. У такому разі учень/учениця виконує активну роль «режисера» свого навчання [2, 19]. Учи-

тель є організатором процесу навчання, модератором, консультантом, фасилітатором, який спрямовує діяльність учнів на досягнення визначених цілей уроку.

Отже, інтерактивне навчання або інтерактив (англ. “interact” – взаємодіяти) можна визначити як діалогове, а краще як полілогове навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. На відміну від активного навчання, де вчитель взаємодіє з учнями і навпаки, інтерактивні методи орієнтовані на ширшу взаємодію учнів не тільки з учителем, а й одне з одним, на домінування активності учнів у процесі навчання.

На уроках іноземної мови інтерактивне навчання отримало широке застосування в рамках так званого *центрованого на учневі підходу* (student-centered approach), суть якого полягає в максимальній передачі ініціативи учіння самому учневі, а також у *навчанні у співпраці*.

Розглянемо деякі з методів і прийомів, які, на наш погляд, доцільно використовувати на уроках іноземної мови в 5–6 класах гімназії для формування інтегрованих змістових ліній (ІЗЛ), виокремлених у навчальних програмах, зокрема: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» [1, 23].

«Мозковий штурм» (“Brainstorm”) є інтерактивним методом колективного обговорення проблеми з метою її розв'язання, підвищення розумової та творчої активності учасників, можливість вільного висловлення своїх думок. Мета «мозкового штурму» в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого періоду часу.

Після чіткого формулювання проблемного питання, яке краще записати на дошці, усі учні мають висловити свої ідеї, коментарі, навести фрази чи слова, пов'язані з цією проблемою. Учитель не повинен коментувати, запитувати, робити зауваження.

Наприклад: **Why do people become ill? What should people do to be healthy?**

P1: I think people become ill because of pollution.

P2: I agree with you. But bad health begins with bad (unhealthy, harmful) food. Some eat the wrong kind of food.

P3: Yes, you are right. And what about stress? You know, our life is full

of problem and some people can't control this.

P4: As for me, sport is very important for our life. That's why if you want to be healthy – go in for sports or take regular exercise.

P5: So, we must remember some rules if we want to be healthy: 1) Don't pollute the environment. 2) Eat healthy food. 3) Smile, don't worry, be happy! 4) Take regular exercise or go in for sports.

Кластер (від англ. cluster – пучок, скупчення) – це графічна організація матеріалу, яка показує смислове поле і структуру змісту теми чи окремого поняття. Ключове слово записується в центрі, від нього відходять промені в різні боки, на яких записуються слова, що розкривають зміст ключового поняття. Ці ж слова на променях можна також «розпаковувати» у вигляді нових кластерів.

Наприклад, у процесі формування ІЗЛ «Здоров'я і безпека» в центрі записується слово “Ukrainian meals”, від якого розходяться промені до трьох слів: “breakfast”, “dinner”, “supper”. У свою чергу від цих слів розгалужуються інші промені з їх деталізацією (*breakfast*: bread and butter, omelet, vegetables, tea; *dinner*: borshch, cutlets, salad, uzvar; *supper*: fish with boiled potatoes, cocoa тощо (рис. 1).

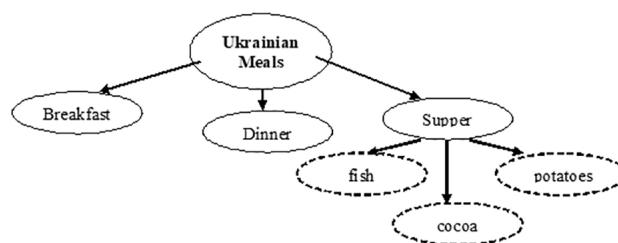

Рис. 1. Ukrainian Meals

Метод ПРЕС (акронім **PRES**: P – position, R – reason, E – example, S – solution) навчає учнів висловлювати свою думку з дискусійного питання у виразній і стислій формі (усно або письмово), аргументувати, переконувати інших. Вирізняють чотири етапи методу:

1. **Position**: Висловіть свою думку, поясніть, яке ваше бачення (I think ..., to my mind ..., in my opinion ..., it seems to me ...).

2. **Reason**: Поясніть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази (the fact is ..., the point is that ..., because ...).

3. **Example:** Наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку вашої позиції, назовіть факти, які демонструють ваші докази (for example ..., for instance ..., such as ..., like ...).

4. **Solution:** Підсумуйте свою думку, зробіть висновок (that's why..., for this/that reason ..., as a result ..., in the end ..., so ..., finally ...).

Технологія «Пилка» або «Ажурна пилка», «Мозаїка» (“Jigsaw”) навчає командній роботі в малих групах (4–5 осіб) для опрацювання великого обсягу інформації, розбитого на фрагменти – логічні або смислові блоки, за короткий проміжок часу.

Наприклад, у процесі реалізації ІЗЛ «Здоров'я та безпека» учні опосередковано звертаються до теми «Подорож». Матеріал теми можна розбити на декілька смислових блоків: *подорож потягом, літаком, морем, автомобілем* (travel by train, plane, sea, car) тощо, або виділити такі підтеми: *вибір маршруту, замовлення квитків, бронювання готелю* (route selection, ticket booking, hotel reservation) тощо.

Кожен член групи займається пошуком та опрацюванням інформації за завданням учителя. Потім учні, які вивчають одне й те ж питання, але працюють у різних групах, зустрічаються й обмінюються інформацією як експерти з цього питання. Це називається «зустріччю експертів». Після чого вони повертаються у свої групи і навчають усього нового, що вони взнали самі, інших членів групи. Ті, у свою чергу, доповідають про свою частину завдання. Єдиний шлях засвоїти матеріал усіх фрагментів – уважно слухати своїх партнерів по команді і фіксувати в різних формах інформацію.

Учні зацікавлені, щоб їхні товариші добросовісно виконали своє завдання, оскільки це може відобразитися на загальній оцінці. Звітують із усієї теми кожен окремо і вся команда. Варто зазначити, що запитувати тих, хто звітує, може не тільки вчитель, але й члени інших команд, а члени групи мають право доповнювати відповідь свого товариша, і такі доповнення йдуть до загального заліку. Учитель веде облік балів, оголошує кінцевий результат.

Інтелект-карта “Mind Map” (інші назви: ментальна карта, карта розуму, карта пам'яті, карта знань) – це технологія зображення інформації в графічному вигляді, яка використовується для мозкового штурму, творчого мислення, розв'язання проблем, організації та

фіксації ідей, упорядкування інформації тощо. MindMap відображає зв'язки (смислові, асоціативні, причинно-наслідкові тощо) між поняттями або частинами, що становлять проблему/тему, яка розглядається. Для створення карти вручну учням потрібні кольорові олівці/фломастери/маркери, аркуші паперу або ватману. За допомогою різних кольорів виділяються теми, підтеми, мікротеми. Можна також створювати тематичні колажі із заготовлених малюнків.

Нижче ми пропонуємо зразок побудови інтелект-карти «Інтегровані змістові лінії» у вигляді організаційної діаграми в процесі реалізації ІЗЛ на уроках англійської мови в 5–6 класах гімназії (рис. 2).

Як видно з рис. 2, тема «Інтегровані змістові лінії» є центральним елементом карти, підтемами будуть назви чотирьох інтегрованих змістових ліній. У свою чергу підтемам підпорядковуються мікротеми, які уточнюють підтеми. Цю карту можна ще розширити за рахунок додаткових мікротем до кожної ІЗЛ.

Навчати учнів самостійно створювати інтелект-карти потрібно поступово: спочатку аналізувати готові зразки, потім створювати в класі колективно з учителем, згодом у групах, і лише після цього давати індивідуальні завдання щодо побудови карт.

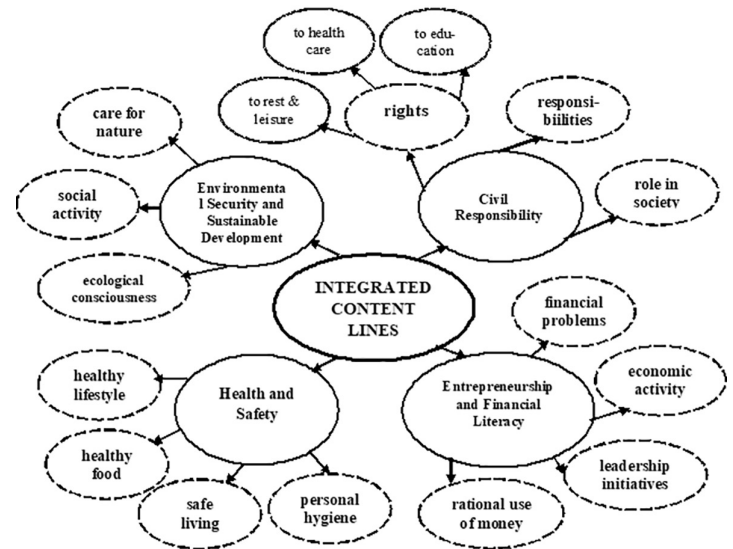

Рис. 2. Mind map “Integrated Content Lines”

Метод проєктів – це комплексний метод, що дає змогу будувати навчальний процес, виходячи з інтересів учнів, дає їм можливість проявити самостійність у плануванні, організації та

контролі своєї навчально-пізнавальної діяльності, результатом якої є створення певного продукту або явища. В основі методу лежить розвиток пізнавальних і творчих інтересів учнів та їхнього критичного мислення, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Проектну роботу найкраще використовувати на заключному етапі після оволодіння тією чи іншою ІЗЛ. Метод передбачає проведення так званих нестандартних уроків: урок-диспут, дискусія, урок-подорож, вікторина тощо.

Наприклад: дискусійне питання **To be healthy we must...** Ймовірні продовження фрази: have healthy food, have healthy sleep, have good habits, have positive thinking, have regular active rest, take care of our body, take care of our clothes, take care of the place we live, go in for sports or do physical exercises, etc. (рис. 3).

Рис. 3. What must we do to be healthy?

Протягом усього процесу підготовки проекту діяльність учителя зводиться до ролі помічника, порадирика, консультанта, організатора.

Усна презентація проектної роботи є однією з ключових навичок, що знадобиться учням у їхній професійній діяльності, а значить, потрібно ознайомити їх із технікою виступу, вимогами, які пред'являються до презентації результатів дослідження, допомагати добирати необхідні мовні засоби тощо. Для цього педагог може скористатися спеціальними розробками щодо створення презентацій, наприклад, онлайнкурсом

Дзвенислави Новаківської «Ефективні презентації» (<http://gohigher.org/course-presentations>) тощо.

Приєм «**Мікрофон**» надає можливість кожному сказати щось лаконічно й швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Основні правила цього прийому: говорить тільки той, у кого символічний мікрофон; учитель не коментує й не оцінює; інші школярі не підказують і не перебивають.

Наприклад: ІЗЛ «Підприємливість та фінансова грамотність».

Where can you buy bread?

Where can you buy tomatoes?

Where can you buy T-shirt?

Where can you buy a present for your friend?

Name two shops beginning with letter "B"? Etc.

Приєм незакінченого речення часто поєднують із «мікрофоном». Він дає змогу ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою надає учням можливість долати стереотипи, вільніше висловлюватися стосовно запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити стисло, але по суті й переконливо. Учитель чітко називає тему для обговорення, формулює незакінчене речення і пропонує учням продовжити його. Кожен наступний учасник повинен розпочати свій виступ із запропонованої формули.

Наприклад: I think the lesson was interesting because ...

I think I can tell ...

або

Now I can

- speak about ...
- say my opinion on ...
- learn more about ...
- find more information about ...

Приєм «Даймонд» (від англ. *diamond* – діамант) доцільно застосовувати при порівнянні двох протилежних понять/поглядів. Учні мають висловити свою думку та судження, виходячи із власного життєвого досвіду.

Наприклад: The problem of healthy and unhealthy food.

Одна думка: Healthy food is useful but tasteless.

Інша думка: Unhealthy food looks good and tastes good.

Прийом «Знайди помилку!» (“**Find a mistake!**”). Запропонувати учням для обговорення два речення з помилками.

Наприклад: People must take care only of animals and birds.

Sweets and cakes are good for children’s health.

Прийом «Вибір афоризму» використовується для налаштування учнів на продуктивну роботу на уроці. Учням пропонуються на вибір 2–3 прислів’я або висловлювання (афоризми) відомих людей. Вони мають обрати одне з них, яке відповідає темі уроку, та обґрунтувати свій вибір. Використання прислів’їв або афоризмів робить мовлення учнів багатшим, яскравішим, образним.

Наприклад, прислів’я й афоризми:

1. Good health is above wealth. Здоров’я дорожче за золото.

2. An apple a day keeps the doctor away. Хто яблуко щодня з’їдає, у того лікар не буває.

3. Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise. Хто рано лягає і рано встає, здоров’я, багатство і розум наживе.

4. Time is money. Час – гроші.

5. Money makes the world go round. Гроші керують світом.

Прийом «Сінквейн» (від фр. *cinq* – п’ять) – короткий неримований вірш із п’яти рядків, написаний за певними правилами. Використовується для активізації пізнавальної активності учнів, розвитку образного мислення, концентрації знань, висловлення своєї позиції/думки з теми, а також для вивчення нових понять з іноземної мови. Основні правила написання сінквейна: *1-й рядок* – назва теми одним словом (іменником або займенником); *2-й рядок* – опис теми двома словами (прикметниками або дієприкметниками); *3-й рядок* – опис дії в межах теми трьома словами (дієсловами); *4-й рядок* – фраза із чотирьох слів, де автор висловлює ставлення до теми (почуття однією фразою); *5-й рядок* – резюме, висновок одним словом. Зазвичай, це синонім першого слова, виражений будь-якою частиною мови.

Наприклад, сінквейн «Екологія» (“Ecology”).

1. Екологія.

Ecology.

2. Чиста, природна.

Pure, natural.

3. Допомогає, захищає, попереджає.

Helps, protects, warns.

4. Наше життя залежить від екології.

Our life depends on ecology.

5. Навколишнє середовище.

Environment.

Вправа-гра «Хто Я?» (ІЗЛ «Громадянська відповідальність»). Учні малюють сонце з променями. На сонці вони пишуть своє ім’я, на променях – відповідь на запитання «Хто Я?» (стать, ролі в сім’ї/школі, місце проживання, хобі тощо), використовуючи власні та загальні іменники.

Наприкінці можна провести тематичну бесіду «Імена». Наприклад, запитання вчителя:

• What is your name?

• Do you like your name?

• Do you know what does your name mean?

• What is your middle name?

• What is your full name?

• What is your father’s/mother’s/sister’s/brother’s name? Etc.

Використання інтерактивних методів дає змогу реалізувати ідею співпраці тих, хто навчає і тих кого навчають, учить їх конструктивній взаємодії, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу, значно підвищує мотивацію учнів до навчання.

Запропоновані тут методи, прийоми і технології реалізації інтегрованих змістових ліній на уроках іноземної мови у 5–6 класах гімназії можна також використовувати для формування ключових компетентностей, споріднених з цими лініями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іноземні мови. 5–9 класи: навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2017/2018 році / уклад. М. Н. Шопулко. Харків : Ранок, 2017. 144 с.

2. Нова українська школа: основи стандарту освіти / ред. кол. : Лілія Гриневич, Віктор Бриндза, Ніна Дементієвська, Роман Шиян (коорд. проекту) та ін. Львів, 2016. 64 с.